

תרומה לאיגוד מוסדות ויזניץ מכסף מעשר, תמורת שי, נסיעה לציון

רבותינו הקדושים מויזניץ זי"ע

ובו יבואר: א. חובת נתינת מעשר, דוקא לעמלי תורה. ב. האם מותר לשלם ממעשר, כניסה לכנס תורמים בלבד. ג. האם מותר לשלם ממעשר הנאה כספית, כגון ארוחת יוקרה לתורמים, או קבלת קערת ליל הסדר מכסף. ד. האם מותר לשלם מכסף מעשר תמורת קבלת שי, נסיעה עם מרן אדמו"ר שליט"א לויזניץ. ה. דין תשלום הוצאות נסיעה לרבי, או לשאר דברים רוחניים מכסף מעשר.

תשובה

לא אכחד מכם, אבל האמת אומר, שחששנו מאוד להכריע בדיני מעשר כספים, פן אכשל בשגגה בעון מעילה החמור מאוד, ופנינו למורנו הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א - דומ"צ דקהילתנו קרית ויזניץ, וראש בית הדין "קהילות יעקב", ובעל מחבר ספר "אמרי יעקב" על חושן משפט ואבן העזר, ועוד - מהי דעת תורה בזה, וזה אשר פסק דבר תורה היא ההלכה:

א. אלף וארבע מאות דולר, אפשר לתת מכסף מעשר, אבל ארבע מאות דולר, שהיא עלות מינימלית של נסיעה כמפורט בתשובה, אסור ליטול ממעות מעשר.

ב. מותר לאסוף צדקה מנדיבי עם, כאלף שבע מאות וחמישים דולר עבור נסיעה זו, וחמישים דולר יתן מכיסו.

ביאור התשובה:

א. חובת נתינת כסף המעשר דוקא לעמלי תורה

ראינו להקדים לפני ביאור התשובה, שחובה גדולה לתת כסף המעשר דוקא לעמלי תורה. והיות ו"איגוד מוסדות ויזניץ", עיקרו בנתינת כספים לעמלי תורה, היא עיקר חיוב נתינת המעשר.

דהנה החפץ חיים זי"ע מבאר בספר אהבת חסד, דעיקר נתינת כסף מעשר היא לעמלי תורה. ובדברים חוצבי להבות אש, מבאר שדוקא על נתינה לעמלי תורה הבטיחה התורה עשר כדי שתתעשר. וז"ל "אהבת חסד פרק יט, א) "משמע במדרש, דעיקר המעשר ניתקן בשביל להחזיק עמלי תורה, דזה לשון המדרש תנחומא פרשת ראה (סימן יח) 'עשר תעשר בשביל שתתעשר [היינו שאותן אנשים עוסקים במסחר], שיפרישו אחד מעשרה לעמלי תורה' [עכ"ל המדרש]. וגם על ידי זה הבטיח הכתוב שבאה ברכה לתוך ביתו של אדם, כדכתיב (מלאכי ג, י) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר, ויהי טרף בביתי, ובחנוני נא בזאת וגו', היינו, על ידי שיהיה טרף בביתי, יוכלו הכהנים והלויים לעסוק בתורת ה', ועבור זה והריקותי לכם ברכה עד בלי די, כי תכף לתלמיד חכם ברכה, כמו שאמרו חז"ל [ברכות מב], וכענין שאמרו בחולין קל"א אין נותנים מתנה לכהן עם הארץ, שנאמר לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה' וגו' [עכ"ל].

הקדמה

איגוד מוסדות ויזניץ יזמה פרויקט מיוחד של נסיעה לקברי אבות של רבוה"ק בויזניץ, בראשות מרן אדמו"ר שליט"א ועוד צדיקים באוקראינה, כשהעלות עבור תורמי האיגוד היא שבעת אלפים ומאתים שקלים. וכונתם, שמעבר לעלות הנסיעה, תישאר תרומה עבור האיגוד. לאלו שאינם תורמי האיגוד, עלות הנסיעה היא תשעת אלפים ושלוש מאות שקלים.

ראוי לציין, שכדי לברר הלכה זו, בדקתי בראשונה עם אנשי מקצוע, כמה עלויות נסיעה כזו, והתברר לי מהם, שיש הבדל עצום בין עלות נסיעה פרטית של כמה אנשים למקומות אלו, ובין נסיעה ברוב עם. והסבירו לי את הסיבות לזה:

קבוצה פרטית של כמה אנשים, יכולה לרכוש כרטיסים בטיסות זולות מאוד, כמו כן אינן זקוקים למדריכים, ולפעמים גם לא לבית מלון, וישנים ברכבים כידוע. ואוכל מביאים מהבית.. אבל נסיעה ברוב עם, של כמעט אלף איש, בהשתתפות מרן אדמו"ר שליט"א, עלותה רבה מאוד: א. אין אפשרות להשיג כל כך הרבה כרטיסים בטיסות זולות. ורכישת הכרטיסים בחברות המובחרות, עלותן רבה מאוד. ב. קבוצה גדולה, חייבת ליווי בטחוני. ג. הרכבת פרנצ'ס במעמד הנשגב על ציון רבותינו הקדושים זי"ע, ושאר הוצאות הנדרשות להצלחת המעמד, דורש הוצאה גדולה מאוד. ד. השגת בתי מלון עבור הנוסעים. ה. מדריכים שילוו את כל הקבוצה לאורך כל מסע הקודש. ו. אוטובוסים טובים לכל ימי הנסיעה. ז. אוכל לכל הקבוצה, עולה הון רב. ח. אנשי מקצוע לתכנון מסע אדיר זה דורש עלות רבה. הזכרנו רק חלק מהעלויות, אבל ישנם עוד הרבה עלויות להצלחת מסע אדיר זה.

הנידון

"אנו קבוצת אברכים חסידי ויזניץ. לצערנו, מצבנו הכלכלי דחוק מאוד, למרות זאת אנו מקפידים להפריש מכל הכנסות מעשר כספים. נפשנו בשאלתינו, האם מותר לתרום סכום זה מכסף מעשר, כיון שיש לנו טובת הנאה גדולה בנסיעה זו, ואולי אנו מוציאים כסף מעשר לדבר חול, ונעבור חלילה על מעילה בהקדש. כמו כן נפשינו בשאלתינו, האם מותר לנו לאסוף נדבות מנדיבי עם עבור מטרות זו, והאם אין בזה חלילה חשש לאסוף צדקה עבור דברי חול".

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

אבל אם מתכוון גם לשם מצוה וגם לתועלת אישית, הרי הוא צדיק גמור.

וכן יש להוכיח מדברי החפץ חיים זי"ע בספרו אהבת חסד, (פרק יט, א) שכתב, שעיקר הנתינה של מעשר היא לעמלי תורה, ומתוך לשונו מוכח שמותר לתת כדי להתעשר, ככדתיב "ובחנוני נא בזאת". וכן משמע בטורי זהב (יורה דעה סימן רמט ס"ק א) שכתב "דמותר לקנות ממעות מעשר עליה לתורה, אף שנהנה במה שמכבד לקרות אחרים לספר תורה, אין זה איסור שהרי בכל מעשר יש טובת הנאה" עכ"ל.

העולה מזה, שהנותן צדקה ומתכוון גם להנאה אישית, הוא צדיק גמור, ויכול ליטול מכסף מעשר צדקה זו.

האם מותר לשלם ממעשר הנאה כספית כגון ארוחה יקרה לתורמים או קבלת קערת ליל הסדר יקרה

והנה נתבאר שמותר להנות הנאה אישית מנתינת צדקה. ויש לבאר, האם מותר להרויח ממון על ידי נתינת הצדקה, כגון לשלם מכסף מעשר כדי להשתתף בדינר יוקרתי עבור מי שתורם אלף דולר, שעלות מנה בסעודה יקרה זו היא מאה דולר, אם כן נהנה מצדקה במאה דולר, ויש לברר האם מותר לשלם את כל האלף דולר מצדקה, או שיש לו לשלם את עלות המנה - מאה דולר מכיסו. למה הדבר דומה, למבצע שעשו אחת מקרנות הצדקה, שמי שתורם אלפיים דולר, יקבל שי קערת ליל הסדר מכסף, שעלותה הוא שש מאות דולר, הרי הדבר פשוט שאין לשלם שש מאות דולר הללו מכסף מעשר. לאור זה יש לדון האם חייב להפחית מאה דולר עבור עלות סעודה זו.

ושאלתי דבר תורה היא הלכה, ממורנו הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א - דומ"צ דקהילתנו קרית וזיניץ, וראש בית הדין "קהילות יעקב", ובעל מחבר ספר 'אמרי יעקב' על חושן משפט, ואבן העזר, ועוד - ואמר לנו כללים ברורים כדלהלן: "מתנות שמקבלים ממוסדות צדקה, שלא היה התורם קונה דבר זה, ואינו יכול למוכרו, מותר לקבל ממוסדות צדקה. אבל אם מקבל חפץ שאפשר למוכרו, או שהיה בלאו הכי מוציא הוצאות על דבר זה, אסור לקבל ממוסדות צדקה. לפיכך, קערת כסף אסור לקבל מקופת צדקה, אבל ארוחת ערב יוקרתית מותר".

ואף על פי שכתב שם בהגהה, דלתת לעניים הוא קודם, כמו שמבואר ביוורה דעה סימן רמ"ט סעיף א', ויבואר להלן, מכל מקום הטעם מפורש באהבת חסד, כיון שבימינו על ידי נתינת מעשר פוטר עצמו ממצות צדקה, ובצדקה כל הקרוב קרוב קודם. מכל מקום, כיון ש"איגוד מוסדות וזיניץ", מחזיק בעיקר את אברכי הכוללים וכלי הקודש, שדינם כעניים, ועוד דקרוכים אלינו, אם כן היא המובחרת שבנתינת המעשר.

האם מותר לשלם מכסף מעשר תמורת השתתפות בכנס יוקרתי לתורמים בלבד

יש להקדים ולברר, האם מותר לתרום ולהנות הנאה אישית מתרומתו. כגון אם יעשו כנס ייחודי עבור התורמים, וכריזו שרק תורם סכום מסוים יהיה רשאי להכנס, האם אין בזה חשש שמשמש בכסף מעשר להנאה אישית.

והנה דבר פשוט שאין איסור להנות מתרומה לצדקה, דתניא בפסחים (ח, א) "האומר שלע זו לצדקה בשביל שיחיה בני, או שאהיה בן העולם הבא, הרי זה צדיק גמור". והוקשה לרש"י, וכי נעשה אדם צדיק גמור בגלל פרוטה צדקה שנותן, ומפרש רש"י, וז"ל "הרי זה צדיק גמור - בדבר זה".

ועוד הוקשה לרש"י, אם אינו צדיק אלא בדבר זה, אם כן מה החידוש בזה, ומתרץ רש"י וז"ל: "ולא אמרינן שלא לשמה עושה, אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה, ומתכוין אף להנאת עצמו שיזכה בה לעולם הבא, או שיחיו בניו" עכ"ל. פירוש, דהוה אמינא, שכיון שמתכוון במעשה הצדקה להנאה אישית, אינה מצוה מובחרת, ומצוה שלא לשמה, ולא נחשב צדיק גמור במעשה מצוה זו, קמ"ל שהיא מצוה גמורה, והוא צדיק גמור במעשה מצוה זו.

ולעניות דעתי רש"י מיישב גם קושיית התוס'. דהנה התוספות (שם, ד"ה שיזכה) הקשו מהמשנה באבות (אבות פ"א מ"ג) דתנן "אל תהיו כעבדים המשמשינן את הרב על מנת לקבל פרס", אם כן מדוע הוא צדיק גמור, והרי נותן צדקה שלא לשמה. ומתרצים התוס' וז"ל "היינו ככהאי גוונא שאם לא תבוא לו אותה הטובה שהוא מצפה, תוהא ומתחרט על הצדקה שעשה, אבל מי שאינו תוהא ומתחרט הרי זה צדיק גמור, וכן משמע בריש מסכת ר"ה (דף ד.) ובפ"ק דב"ב (דף י:)" עכ"ל. מבואר, דלפי התוס' אם מתחרט על הצדקה שעשה אינו צדיק גמור, ולא אמרו שהוא צדיק גמור אלא באופן שאינו מתחרט אם לא תבוא לו ההנאה. אבל רש"י מתרץ בדרך אחרת, דבמשנה באבות כל כונתו רק לקבל פרס, וזה אינו לשמה,

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

בנסיעה בתנאים אלו, אינו מרויח מקופת הצדקה רק ארבע מאות דולר בלבד, והוא הרווח שיש לכל אברך מקופת הצדקה.

לאור זה, פסק לנו הלכה למעשה, מורנו הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א, שמתוך אלף שמונה מאות דולר, אפשר לשלם אלף ארבע מאות דולר מכסף מעשר, וארבע מאות דולר אסור לשלם מכסף מעשר.

האם מותר לאסוף צדקה מאנשים עבור נסיעה זו

עוד יש לבאר, האם מותר לאסוף צדקה עבור נסיעה זו. והנה כבר מבואר שאלף וארבע מאות דולר, הם צדקה ממש לעמלי תורה שתחת איגוד מוסדות ויזניץ, ודבר פשוט שיכול לאסוף עבור זה מאנשים, ואין צורך לפרש להם שאוסף עבור הנסיעה, אלא יאמר שאוסף עבור עמלי תורה, וזו האמת. אבל יש לדון, האם הארבע מאות דולר מותר ליטול מצדקה.

ושאלתי את **מורנו הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א**, ואמר לנו ששמע ממרן **בעל שבט הלוי שליט"א**, שהאוסף צדקה מותר לו ליטול לעצמו עשרים וחמש אחוז עבור שכר הטירח. אם כן על אסיפת אלף ארבע מאות דולר, יכול ליטול שלוש מאות וחמישים דולר שכר טירחה, ולפי זה יכול לאסוף אלף שבע מאות וחמישים מצדקה, וחמישים דולר צריך לשלם מכיסו. וכל זה דוקא אם אוסף בבתי הכנסת במקום שקל למצוא נותני צדקה, אבל אם פונה לנדיבים בחו"ל, או משתדל לאסוף ממקומות רחוקים מהעיר, יכול ליטול יותר.

הוצאות נסיעה לרבי, או לדברים רוחניים - מכסף מעשר

והנה כל המבואר לעיל, הוא אפילו אם אינו במדרגה שנוסע לצורך התעלות רוחנית. אבל מי שנוסע לצורך מצוה, למקומות הקדושים, היה צד להתיר ליטול הכל מכסף מעשר, אבל אין להורות כן. דהנה כתב הרמ"א (יורה דעה הלכות צדקה סימן רמט סעיף א בשם מהרי"ל (הלכות ראש השנה, עמוד רעג) וז"ל: "ואין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה, כגון נרות לבית הכנסת, או שאר דבר מצוה, רק יתננו לעניים" עכ"ל. ובש"ך (ס"ק ג) כתב בשם מהר"ם מרוטנבורג (דפוס פראג סימן עה), וז"ל: "דמותו לפרנס בניו הגדולים שאינו חייב לטפל בהם, אפילו יש בידו יכולת לפרנס ממקום אחר" עכ"ל. משמע שמהר"ם ומהרי"ל חולקים, האם מותר להשתמש במעות מעשר לסתם מצוה, דלמהרי"ל אסור, אלא צריך ליתן לעניים, ולמהר"ם אפשר לתת לכל מצוה. ופסקו הש"ך והטורי זהב כמהר"ם, דמותר לתת לכל צורך מצוה. ובאמת בבאר הגולה

וירדנו למצוא מקור לפסק דין זה. והנה, בפתחי חושן (חלק ה' דיני גניבה ואונאה פרק יג סוף הערה כ) כתב בדין מי שקנה בגד ולא ידע שיש בו מום, ולאחר שלבש נודע שיש בו מום, וחזר המקח, ותובע המוכר תשלום עבור הלבשה, ופסק בפתחי חושן שפטור מלשלם כיון שלא מסתבר שזה נחשב הנאה, שהרי היה יכול ללבוש בגד אחר, אלא אם כן היה זה בגד יקר לחתונה, שהיה צריך לקנות בגד כזה.

ולפי זה הוא הדין בנידון דידן, אף על פי שנהנה התורם מסעודה שעלותה מאה דולר, מכל מקום, אין זה נחשב רווח ממוני, שהרי היה יכול לאכול ארוחת ערב בבית ללא עלות ממשית, ואף על פי שיש לו הנאה גדולה מזה, כבר נתבאר שאין אסור לתת צדקה כדי להנות, אלא שאסור לתת צדקה ולקבל מממון או להרויח ממון מהצדקה, ומזה הטעם נותנים מוסדות התורה מתנות לתורמים או סעודות, ולא שמענו שהתורמים משלמים עבור זה, והטעם כנ"ל, שלא נחשב רווח ממון רק הנאה. ולכן כל זה דוקא בדבר שאינו יכול למכור, אבל קערה מכסף של ליל הסדר, ששוה שש מאות דולר, אין להתיר לקבל מכסף מעשר, שאף על פי שהתורם לא היה בדעתו לקנות לעצמו קערה כזו, מכל מקום, קיבל דבר ששוה שש מאות דולר, ויכול למכרו, והרי דבר פשוט שאם מקבל מתרומתו בחזרה שש מאות דולר ממוסד הצדקה חייב לתת אותם לצדקה ולא לעצמו, כמו כן הדין במקבל קערה של כסף.

האם מותר לקבל שי נסיעה עם מרו אדמו"ר שליט"א

לויזניצא

ולאור המבואר נבוא לבאר מה הדין בנידון דידן. והנה מבירור שעשינו, תשלום אלף שמונה מאות דולר, אינו עבור הוצאות הנסיעה בלבד, אלא סכום מכובד נותנים "איגוד מוסדות ויזניץ" לעמלי תורה בכללי ויזניץ. אם כך, חלק הצדקה בודאי מותר לשלם מכסף מעשר. אבל יש לברר, האם חלק הוצאות הנסיעה מותר לשלם מכספי מעשר.

והנה לאור המבואר אין צורך לחקור ולדרוש כמה הם הוצאות האיגוד לנסיעה זו, אלא כמה רווח ממון יש לתורם ממתנה זו. והנה בררנו אצל מומחים בעלויות אלו, ואמרנו לנו, שמי שאינו צריך לינה בבתי מלון, ויכול לאכול מאוכל שמביא עמו, ואינו מבקש מדריך ולא שאר מותרות, ומסתפק בקניית כרטיס בחברה זולה ובשכירות רכב עם כמה אברכים בלבד, יצטרך לשלם על נסיעה כזו רק ארבע מאות דולר, מאתיים דולר עבור כרטיס טיסה זול, ובנוסף מאתיים דולר להשכרת רווח ושאר הוצאות בלבד. לפי זה, לאברך המסתפק

בינת המשפט

עניני ממונות אקטואליים

דינים העולים:

- א. עיקר מצות מעשר היא לתת לעמלי תורה.
- ב. מותר לתת צדקה אפילו אם מתכוון בה שיהיה לו עולם הבא, או שיחיה בנו, או שיקבל טובת הנאה מהמקבל. והוא צדיק גמור במצוה זו.
- ג. התורם מעשר לצדקה, מותר לקבל מהם סעודה יוקרתית, כיון שאין זה רווח ממון רק הנאה, אבל אסור לקבל קערה של כסף, כיון שיכול למוכרה והיא שוה כסף.
- ד. התורם לאיגוד מוסדות ויזניץ תמורת שי נסיעה לציון רבותינו הקדושים בויזניץ, מותר לתרום מכסף מעשר אלף וארבע מאות דולר, אבל ארבע מאות דולר אסור לתרום מכסף מעשר.
- ה. מי שאוסף צדקה מנדיבים בבתי הכנסת, מותר ליטול לעצמו עשרים וחמש אחוז שכר טירחה. לפיכך, יכול לשלם עבור נסיעה זו אלף שבע מאות וחמישים דולר וחמישים דולר ישלם מכיסו.
- ו. מותר לאסוף בבתי הכנסת עבור נסיעה זו אלף שבע מאות וחמישים דולר, שהוא עבור צדקה לעמלי תורה. אבל חמישים דולר ישלם מכיסו. אבל אם אוסף במקומות רחוקים אין צריך לשלם חמישים דולר מכיסו.
- ז. בערגות הבושם מתיר ליטול מכסף מעשר הוצאות נסיעה לרבו. אבל למעשה, קשה להתיר זאת בזמנינו, ובודאי לא לנסיעה לקברי צדיקים.

הודעה חשובה

בית הוראה "בינת המשפט", נותן מענה לכל פונה בכל עניני ממונות – שלא על מנת לקבל שכר. כל המעוניין להנציח קרוב לעילוי נשמתו, על גליון "בינת המשפט", או מי שנדבה ליבו להרים תרומה להחזקת המפעל הגדול הזה, ולהפצת הגליון, אפשר לשלוח תרומות לכתובת: ת.ד 607 בבני ברק. מיקוד 5110501 לפרטים: טל, 052-7611435

כותב, דאפשר שאינם חולקים, אלא שהכל מודים שמצוה שחייב בה אסור לעשותה ממעות מעשר, ולזה נתכון מהרי"ל, ומצוה שאין חייב לעשותה, מותר לעשות מעות מעשר, ולזה התכון מהר"ם.

ובחתם סופר (יורה דעה סימן רל"א) חולק על באר הגולה, ומוכיח, שלפי מהרי"ל אסור לעשות בהם מצוה, רק לתת לעניים, מכל מקום, מחלק החתם סופר חילוק אחר להשוות בין המהר"ם ומהרי"ל, וכתב, שמי שהתחיל לנהוג להפריש מעשר, ולא פירש לשם מה הוא יתן את המעשר, חל עליו חובה לתת לעניים כי עיקר מעשר הוא עבור עניים, ובזה איירי מהרי"ל, ואם כשמתחיל להפריש מעשר, מפרש שכונתו למצוות סתם, מותר לתת לשאר מצוות, ובזה איירי מהר"ם, ואין מחלוקת ביניהם.

ובשו"ת ערוגת הבושם (יורה דעה, סימן רכ) דן, האם מותר להוציא ממעות מעשר הוצאות לנסוע לרבו, ומאריך בתועלת הרוחנית שיש מנסיעה לרבו, ושהיא מצוה דאורייתא, ועל פי הנ"ל שאם כשמתחיל להפריש מעות מעשר עושה תנאי שמפריש לעשות צרכי מצוה, ליטול ממעות מעשר לנסיעה לרבו. ואפילו אם לא התנה, כתב שם, שעל הכספים שעוד לא הרויח יכול להתנות. ומצדד לומר, דאפילו אם לא התנה, היה סברא לומר, דאפילו מהרי"ל מודה שלנסיעה לרבו מותר להוציא ממעות מעשר, שהוא עדיף מלתת לעניים, שמצוה זו כוללת כל המצוות. ומכל מקום מסיק שם, שכל זה דוקא "באופן שידע בנפשו, שכל כונתו בלתי לה' לבדו". ועל פי זה היה מקום לומר, שאם יש לאדם התעלות רוחנית מנסיעה לציון רבותינו הקדושים ז"ע, מותר לתת מכסף מעשר כנסיעה לרבו.

ומורנו הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אמר לנו, שקשה לסמוך להורות הלכה למעשה בזמנינו לנסוע לרבו ממעות מעשר, שהרי התנה ערגות הבושם "באופן שידע בנפשו שכל כונתו בלתי לה' לבדו", ובשלמא בזמניהן, שהיתה הנסיעה כרוכק בקשיים רבים בדרך ובמסירות נפש, יש לומר שכונתו בלתי לה' לבדו, אבל בזמנינו, כידוע, אין הדבר כן, ויש אנשים שעלולים לערוך נסיעות טיולים לחו"ל, באצטלה של נסיעות מצוה. ומי יאמר זכיתי ליבי, ונבוא להתיר ליטול ממעות מעשר, לכן אפילו נסיעה לרבו קשה להתיר ממעות מעשר, קל וחומר שאין להתיר ליטול מעות מעשר לנסיעה לקברי צדיקים, שכל דברי ערוגת הבושם דוקא בנסיעה לרבו, והבו דלא נוסיף עליה.